

АТЕНТАТ НА КЊАЗА НИКОЛУ 1862. ГОДИНЕ

У рату Црне Горе са Турском 1862. године, када су врло јаке турске снаге биле стигле до Ријеке Црнојевића, гдје су вођене одлучујуће битке, књаз Никола је скоро свакодневно излазио на брдо Вртијељку да осмотри бојиште. Долазио је са малобројном пратњом и задржавао се сат-два, осматрајући дурбином положаје својих батаљона и ослушкујући јеку борбе, која се убрзано приближавала и доводила и само Цетиње у све већу опасност. И баш у тим врло критичним данима извршен је на књазу атентат. Било је то на брду Вртијељки у тренутку када је управљен дурбином осматрао околину Ријеке Црнојевића.

Била је недјеља, 17. августа 1862. године, кад је Саво Милов Радоњић из Добрског Села, коме је отац прије двије и по године од стране књаза Данила стријељан на Ријеци,¹ покушао да се „освети“. Саво се шумом, непримјетно, приближио врху брда, и из близине испалио два метка. Један метак је сасвим незнатно повриједио књаза у бутину, а атентатор је побјегао и изгубио се у шуми, да би избјегао одговорност. У бјекству му је пала капа, што га је највећма и одало, када се истог дана нашао на прилазу села Брајића. Ту је ухваћен и сјутрадан, са тројицом наоружаних људи, доведен на Цетиње. Он је успут својим спроводницима испричао цио свој случај, наглашавајући да ће знати јуначки на стрелишту да умре.

Близу Цетиња, на Заграбљу, Саво замоли спроводнике да му одвежу руке, како би обавио нужду и поуредио рухо на себи, да би уреднији и пристojнији „изишао пред Господара“. Они му одвежу руке, а Саво се за трен ока, користећи несмотреност пратилаца, муњевито пребаци у оближњи грм и нађе иза неке громаде, тако да су повик и пуцањ спроводника остали узалудни. Тако Саво Радоњић срећно избјегне најтежу казну, пребјежавши преко Црмнице у Албанију, и даље у дубину турске империје.

Скорих дана је на интервенцију велесица успостављен мир између Црне Горе и Турске, склопљен 31. августа 1862. године,

¹ Скупа са Милом Вуковим Радоњићем, на Бродској њиви (код Ријеке Црнојевића) стријељан је и Кера (Марко) Шалин Ђурашковић (командир перјаничке страже) 17. децембра 1859. године — обојица као завјереници против књаза Данила. Одао их је трећи завјереник (П.Д.), па им је нађена муниција и други експлозив (добављен из Аустро-Угарске), због чега су и осуђени на смрт.

али је прије тога дошло до протјеривања свих 7—8 добрских Радоњића из Црне Горе, пошто су им куће спаљене и уништене.²

Истих дана се књазу понудио поп Ђоко Пејовић (доцније командир Цеклинског батаљона) да организује убиство атентатора Сава Радоњића, ма гдје се буде он налазио. За тај подухват Пејовић ангажује отреситог Мићка — Мића Перова Газиводу из Доњег Цеклина, који је скоро био дошао из Турске (гдје је већ неколико година боравио на разним радовима) и који је прилично знао турски језик.

Мићко се прихватио задатка и најприје је пошао у Грчку, обилазећи тамошња радилишта, на којима је готово редовно био и по неки Црногорац, распитујући се опрезно за Радоњића. Мислећи да ће Радоњић из опрезности свакако крити своје име и избјегавати можда и додир са Црногорцима, Мићко је стрпљиво обилазио радилишта, задржавајући се свуда по неко вријеме. Најзад је Газивода стигао у Турску, гдје је такође било прилично Црногораца, Примораца и људи из других југословенских земаља, настављајући трагање за Радоњићем.

Прошло је више година док је Мићко остварио свој циљ. А учинио је то користећи залагање Илије Кадића, такође емигранта, који је са свим братственицима био протјеран из Црне Горе још 1860. године, због убиства књаза Данила. Кадић је открио Сава Радоњића код неког богаташа у околини Цариграда, гдје је радио као физички радник. Саво се повјерио Илији као једномишљенику, а овај га је „испоручио“ Мићку.

Почетком 1875, дакле скоро 13 година по атентату, једне кишовите ноћи у авлији газдине зграде убијен је Саво Милов Радоњић, пошто је Мићко Газивода унапријед осигурао бјекство и несметан повратак у Црну Гору.

По доласку у Црну Гору требало је да Мићко „приступи Господару“. Знајући да ће њега књаз свакако наградити за оно што је учинио, поп Ђоко Пејовић са још неким црногорским главарима научи Мићка да на питање књаза чиме жели да буде награђен за учињену услугу изрази жељу да се поново ожени Блажо Драгов Петровић (брат војводе Божа), како би добио што од мушког потомства. Мићко то и учини, али му књаз одрешито рече: „Није, Мићко, то из твоје главе; и не може то, нити ћу закон ломити ни због Блажа ни ма којег Црногорца“. Понудио је Мићку имовину на Груди (од црковног посједа), али је овај то одбио, задовољивши се неким новчаним износом и одликовањем за храброст.

Мићко-Мићо Перов Газивода је наставио живот у родном селу Рвашима. Тек у старијим годинама прешао је на Ријеку Црнојевића, гдеј је (без потомства) и умро 1897. године.

Јанко Лопичић

² Протјерани Радоњићи са Добрског Села (са Липе Добраке) пошли су у Србију и настанили се у зајечарском крају, у Петровом Селу и Јеленцу, гдје њихово потомство и данас живи, чувајући и даље презиме.